

EL CREMATORI ROMÀ DE VILABLAREIX

SITUACIÓ

A uns sis quilòmetres de la capital, per la carretera que ens porta a Santa Coloma de Farnés, hi ha una desviació cap a la dreta, terme de Vilablareix, que avançant quilòmetre i mig, i a uns 150 metres, a l'esquerra del camí, es pot veure el sepulcre romà.

Per la seva situació, a l'estar prop d'un camí i rodejat de terres de conreu, ens fa suposar que, segons el costum romà, era el mausoleu -monumental- d'una vila romana, elevat al costat d'una desviació de la via romana que no passava gaire lluny.

ESTUDIS DEL MAUSOLEU

Respecte a aquest monument s'ha escrit poc.

Les primeres notícies que en parlen són publicades a la revista titulada "El eco de Gerona", per Julià de Chia, on es reconeix el caràcter romà del monument.

Però l'únic estudi seriós, encara que sols descriptiu i poc extens, és l'iniciat per Julià de Chia, al 1784; i al 1883, l'Enric Claudi Girbal el va descriure detalladament a l' "Anuari de l'Associació d'Excursions catalanes", base d'altres escrits.

Els altres escrits que en parlen només l'esmenten com un dels molts monuments que es troben a la regió catalana.

DESCRIPCIÓ

DE L'ESTAT ACTUAL

El formen dos cossos i una espècie de terrat; l'Enric Claudi Girbals ens dona les següent mides: Exterior de la base: 4'16 m. de longitud (façana) 3'30 d'amplada i 4, 65 d'alçada. El segon cos o principal: 3'96 m. de longitud, 3'30 d'amplada i 4'65 d'alçada.

L'alçada total, junt amb la muralleta del terrat, és de 8'62 m. Les parets són d'una espessor de 0,73.

Els dos cossos estan separats per una triple línia de rajols; els grossos de 0,55 m. de cantó i 0'08 de gruix i els petits el mateix però amb la meitat del costat.

El material, a part del rajols vermells està format per formigó de cal i traquita, pedra abundant al país (volcànica), piconada en capes de 2 a 4 cm. d'alçada a un encofrat semblant al que avui s'utilitza per aixecar els murs de tapials.

Per això les parets presenten un curiós aspecte decoratiu estriat i orificis que ens informen dels taulons. Aquest formigó és d'una consistència extraordinària, rugós, fosc, és a dir "fúnebre".

El cos inferior està cobert amb una volta de rajols units per morter de cal que es completa amb un replà de formigó pel cim. El segon cos també està cobert amb una volta de mig canó semblant a la de baix i construïda d'igual manera. El cos inferior no tenia cap co-

municació amb l'exterior, però sí el de dalt, que s'obre amb un arc molt ample. Les dues voltes superposades es creuen en angle recte per reforçar l'edifici. Cal suposar que per l'arc s'hi devia trobar l'entrada.

La conservació és mitjana. L'estuc exterior, si va existir, ha desaparegut totalment. El formigó també està molt gastat per l'efecte de l'erosió.

Al primer cos hi ha el portell obert intencionadament pels llauradors, i el cos superior té una gran esquadra des de l'arc fins al coronament del parapet. Alguns rajols no devien resistir per excés de feldespat i, un cop caiguts o erosionats, tots els van seguir.

Els de la separació de cossos estan tan corcats que ha calgut substituir-los en part, per altres de més moderns. Els que formen les voltes desaparegueren totalment excepte els que s'adheriren a les parets, que estan inclosos al formigó. El que queda avui de les voltes està format per formigó de relleu, que conserva la marca dels rajols, però s'han fos totalment.

El portell irregular que hi ha és modern, per a utilitzar el seu interior com barraca de pagesos. El terra és brut, i s'hi barregen fragments de materials antics i moderns.

De les parts centrals només queden la paret i els forats dels suports quan a la coberta. Hi ha moltes esquerdes i, a poc a poc, la vegetació ho va invadint i completant la seva ruïna.

EL PROBLEMA DE LA COBERTA

Generalment la coberta dels sepulcres acabava en piràmide, doble vertent amb dos frontons, o terrassa. El de Vilablareix és el que conserva, dintre l'estat espanyol, més elements de la coberta.

Sembla que les fornícules devien servir per a baixar bigues. Així devia quedar una cambra d'aire entre la coberta de formigó i la de fusta. Però com s'arreglava aquesta? Lògicament devia estar protegida per teules, la qual cosa ens fa suposar una inclinació a quatre vertents si no ho obstaculitzés la perfecta horitzontalitat. Tampoc no s'expliquen els orificis rectangulars dels angles. Avui no podem afirmar res, però una resposta aproximada seria la d'un esquadra travada amb ciment.

EL TIPUS DE MONUMENT

Pertany a l'anomenat sepulcre de torre. Abunden molt a l'estat espanyol.

Per tant no és únic a la província gironina, però dels sepulcres turriformes conservats avui a Espanya, el més complet i monumental, després de la torre dels Escipions (Tarragona), és el de Vilablareix.

El sepulcre de Vilablareix estava for-

mat per una cambra inferior o "conditorium" i una altra de superior o "cel.la" la primera és per guardar els cadàvers i la segona per a ofrenes i culte en general.

LA INSCRIPCIÓ

És lamentable que cap sepulcre turriforme espanyol no conservi una inscripció aprofitable. Sabem de molts exemples que en van tenir, i, per tant, el de Vilablareix també en tingué sense cap dubte, a jutgar pel buit que s'aprecia al segon pis. Però no en queda ni el més petit indici, cosa que ens priva de conèixer notícies històriques referents al monument.

S'hi han trobat restes d'arqueologia romana. Entre elles: àmfores incompletes, fragments d'abriull de ferro, restes d'un forn, vestigis d'un viver romà, una altre àmfora que se solia utilitzar als enterraments, tot el que demostra que realment és un crematori romà.

CRONOLOGIA

És molt difícil d'establir, puix els elements principals, com escultures, ornamentals arquitectònics o caràcters epigràfics, no hi són.

Pel tipus de construcció i les classes dels materials es creu, en principi, que pot situar-se dins la primera meitat del segle III després de Jesucrist.

M. GISPERT-SAÜCH I VIADER

El crematori romà, al bell mig dels camps de blat de moro, i quasi oblidat.